Libuše Olivová-Nezbedová (Praha)

KE SLOVNÍKU STAROČESKÝCH OSOBNÍCH JMEN JANA SVOBODY

0. Lásky bývají různé, celoživotní láskou Jana Svobody byla staročeská osobní jména. Jim věnoval každou svou volnou chvíli, z tištěných pramenů si pořizoval výpisky staročeských osobních jmen na lístky formátu A7 po více než 30 let. V pracovní době se jim však mohl věnovat až po vytvoření Československé akademie věd v r. 1953 a obnovení Slovanského ústavu[1)], po jeho zrušení pak od r. 1964 v Ústavu jazyků a literatur ČSAV a konečně po převedení onomastického pracoviště v r. 1969 do Ústavu pro jazyk český ČSAV na půdě tohoto ústavu. V rámci Slovanského ústavu, v němž zastával funkci zástupce ředitele, však byla zpočátku jeho pracovní náplní toponymie, neboť byl po smrti A. Profouse pověřen dokončením IV. svazku jeho díla Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny[2)]. Následovala jeho spolupráce na dodatkovém V. svazku Místních jmen v Čechách[3)]. Teprve potom se mohl na pracovišti začít intenzivněji věnovat své průkopnické práci „Staročeská osobní jména a naše příjmení“. Nadále však současně pracoval i na dalších úkolech. Od r. 1959 jako člen Mezinárodní komise pro slovanskou onomastiku a jako předseda její subkomise pro slovanskou onomastickou terminologii[4)] intenzivně shromažďoval slovanské onomastické termíny a v konečné podobě je usouvztažnil v práci „Soustava a terminologie slovanské onomastiky“[5)]. Od r. 1960 spoluredigoval onomastický časopis Zpravodaj Místopisné komise ČSAV. Pod vedením J. Svobody byla už v r.

[1)] Do té doby totiž jeho úřední pracovní náplň byla jiná, v l. 1923 – 1928 byl na univerzitě v Bratislavě asistentem slovanského semináře M. Weingarta. Když zvláštním prezidentským dekretem vznikl v Praze Slovanský ústav, byl vzhledem k svým pracovním aktivitám doporučen M. Weingartem na místo tajemníka Slovanského ústavu, jímž byl od r. 1929. Za protektorátu pracoval jako knihovník. Viz V. Šmilauer, Sedmdesátiletý Jan Svoboda, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 10, 1969, s. 651 – 652. Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760. Biograficko-bibliografický slovník. Sest. Milan Kudělka, Zdeněk Šimeček a kol., Praha, SPN 1972, s. 441.

[2)] K tomu viz J. Svoboda, Doslov. In: A. Profous – J. Svoboda, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, IV, Praha 1957, s. 863 – 864. J. Svoboda s A. Profousem spolupracoval již na III. svazku Místních jmen v Čechách.

[3)] Viz J. Svoboda – V. Šmilauer a další, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, Dodatky k dílu Antonína Profouse, V, Praha 1960.

[4)] Viz V. Šmilauer, I. mezinárodní onomastická konference slavistická, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 1, 1960, s. 14.

[5)] J. Svoboda a 18 přispěvatelů z jednotlivých slovanských zemí. 135 cyklostylovaných stran. 1968.

1960 zahájena práce externistů na vypisování pomístních jmen jednak z Tereziánského katastru z let 1713 – 1718, jednak z tištěných pramenů a publikací[6]. Na půdě Slovanského ústavu díky osobě J. Svobody a iniciativě V. Šmilauera bylo v r. 1962 konstituováno onomastické pracoviště, jehož úkolem se stalo shromáždit z území Čech pomístní jména dosud žijící v povědomí lidí[7]. A je samozřejmé, že v případě potřeby J. Svoboda spolupracoval i na tomto soupisu pomístních jmen z území Čech.

Proč tento dlouhý úvod o práci J. Svobody? Aby se objasnilo, proč se jeho teoretická práce „Staročeská osobní jména a naše příjmení“, shrnutí to poznatků získaných studiem a rozborem staročeských osobních jmen, studiem antroponomastických prací nejen slovanských, ale i indoevropských, publikovaná v r. 1964[8], nedočkala vydání svého předstupně, tj. Svobodova celoživotního díla – Slovníku staročeských osobních jmen.

V. Šmilauer po chvále, kterou Svobodovu knihu zahrnul, konstatoval: „‘Staročeská osobní jména‘ jsou teorií k vlastnímu dílu, k velkému slovníku osobních jmen staročeských, jsou usoustavněním jeho obsahu. Bez vlastního slovníku je to ovšem neúplné[9].“

1. Na Slovníku staročeských osobních jmen J. Svoboda usilovně pracoval až do své náhlé a nečekané smrti 5. 4. 1973. Vzhledem ke svému pokročilému věku měl obavy, zda se mu podaří dílo řádně dokončit. Proto se obrátil na I. Lutterera jako externího vedoucího onomastického oddělení s prosbou, aby se postaral o dokončení díla a o jeho vydání. I. Lutterer o tom v r. 1999 píše: „Slib, který jsem dal dr. Svobodovi, není dodnes splněn a naděje na dokončení díla je žel v nedohlednu...[10]“. (**P.r.:** Po odvolání z funkce externího vedoucího ředitelem ÚJČ ČSAV K. Horálkem koncem r. 1975 neměl jsem už možnost další osudy Svobodova slovníku ovlivňovat. – I. L.)

---

[6] Viz Zpráva o činnosti Místopisné komise ČSAV v r. 1960, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 1, 1960, s. 258.

[7] K tomu viz Zápis o schůzi Místopisné komise ČSAV a onomastické komise Čs. komitétu slavistů ze 17. XII. 1962, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 4, 1963, s. 20 – 21.

[8] V. Šmilauer o této práci píše: „Vynikající toto dílo bylo také náležitě oceněno u nás i v cizině. Neznám z poslední doby žádnou českou lingvistickou publikaci, o kterou by se projevil zájem tak všestranný a tak kladný. Ať už je to slovenský posudek Blanárův, polský Rospondův a Taszyckého..., všechny se shodují v tom, že jde o 'jednu z nejvýznamnějších položek slovanské onomastické literatury... nejlepší dílo ve slovanské antroponomastice' (Eichler), že je to úvod do indoevropské antroponomastiky vůbec, pevný základ srovnávací slovanské antroponomastiky a že plně nahrazuje Miklosiche (Schwarz)“. Viz V. Šmilauer, o. c. v pozn. 1, s. 658 – 659.

[9] Viz V. Šmilauer, o. c. v pozn. 1, s. 659.

[10] Viz I. Lutterer, Jan Svoboda – vědec a člověk, Acta onomastica 40, 1999, s. 9.

J. Svoboda po dohodě s pracovníky Staročeského slovníku, zpracovávaného v Ústavu pro jazyk český ČSAV a publikovaného od r. 1968, začal místo od počátku abecedy zpracovávat svůj Slovník staročeských osobních jmen od písmena N, tj. od toho písmena, jímž pracovníci Staročeského slovníku navázali na nedokončený Gebauerův Slovník staročeský[11]. Pracovníci Staročeského slovníku totiž využívali pro svou práci od písmena N Svobodova zpracování staročeských osobních jmen. Že toto Svobodovo rozhodnutí vázat se na práci kolegů z jiného oddělení nebylo šťastné, ukázala následující léta.

J. Svoboda zpracoval do definitivní podoby II. díl Slovníku staročeských osobních jmen, písmena N – Ž. Poté zahájil práci na I. dílu Slovníku, písmena A – M.

Z osobního vyprávění J. Svobody vím, že II. díl jeho Slovníku proběhl recenzním řízením, že jedním z recenzentů byl V. Šmilauer[12], že II. díl byl přijat k vytištění nakladatelstvím Academia[13], že mu však nakladatelství po nějaké době sdělilo, že II. díl nelze tisknout bez dílu prvního. Značně vyveden z míry byl však J. Svoboda požadavkem recenzenta V. Šmilauera, aby jeho Slovník vyšel bez výkladů staročeských osobních jmen[14]. J. Svoboda si na výkladech velmi zakládal, vždyť na základě svých výkladů vypracoval sémantické roztřídění staročeských osobních jmen v knize Staročeská osobní jména a naše příjmení.

2. V r. 1993, poté, co jsem se stala vedoucí onomastického oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR v Praze, byl mi M. Knappovou předán rukopis Slovníku staročeských osobních jmen ve dvojích tvrdých deskách nadepsaných rukou M. Knappové „J. Svoboda, N – Ž, Stč. OJ“ a „J. Svoboda, Stč. OJ, A – D, heslář D – M“, který jsem uzamkla do speciálního trezoru[15].

---

[11] Viz J. Svoboda, Ukázka zpracování Slovníku staročeských osobních jmen, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 9, 1968, s. 374.

[12] Posudek V. Šmilauera má datum 6. VII. 1971 – viz Svobodův částečný opis Šmilauerova posudku zde sub **5.1**, bod **23**.

[13] To, že byl II. díl Slovníku už odevzdán k tisku, dosvědčuje i dopis Českého literárního fondu, sekce pro vědeckou a odbornou literaturu z 15. prosince 1972, kterým se J. Svobodovi sděluje: „...Jak jsme byli informováni, tuto náročnou práci (tj. Slovník staročeských osobních jmen, II. díl – pozn. aut.), která si vyžádala zvýšených finančních nákladů, jste nakladatelství odevzdal a výbor sekce proto rozhodl změnit poskytnutou tvůrčí půjčku na nenávratnou podporu Vaší práce...“ – viz zde sub **5.1,** bod **23**.

[14] Domnívám se, že tento Šmilauerův požadavek vycházel z toho, že Słownik staropolskich nazw osobowych, vycházející v Polsku po sešitech od r. 1965, obsahoval pouze doklady a že český Svobodův Slovník by byl jeho obdobou.

[15] Z onomastického oddělení, které mělo v r. 1989 šest pracovníků, zbyly v r. 1993 po reorganizacích (především po reorganizaci v souvislosti s přeměnou ČSAV v AV ČR) pouze tři pracovnice (J. Malenínská, J. Matúšová, L. Olivová-Nezbedová). A ty dokončovaly monografii „Pomístní jména v Čechách“ (vyšla 1995, autorky L. Olivová-Nezbedová, M.

3. Po nástupu Karla Olivy jr. od 1. 7. 2003 do funkce ředitele Ústavu pro jazyk český AV ČR jsem ho informovala o Svobodově Slovníku staročeských osobních jmen a o potřebě tento Slovník vydat[16]. S jeho souhlasem jsem v r. 2005 jednala jednak s dědici díla J. Svobody, tj. s jeho syny I. Svobodou a L. Svobodou, jednak s K. Komárkem z Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. K. Komárek byl ochoten ujmout se dokončení Svobodova Slovníku, jakmile dokončí rozpracované úkoly.

V současné době je podle mínění ředitele ÚJČ AV ČR K. Olivy jr. jako první krok nezbytné zpřístupnit pro širší veřejnost znění staročeských osobních jmen archivovaných v oddělení onomastiky ÚJČ AV ČR, v. v. i., v Praze.

4. J. Svoboda byl mým dlouholetým vedoucím v onomastickém oddělení (1962 – 1971), při zapeklitých problémech, které jsem musela řešit v souvislosti s mým odborným vedením a organizováním soupisu pomístních jmen na území Čech, byl vždy ochotným rádcem a pomocníkem. Snad mu nyní tuto jeho laskavou pomoc zpřístupněním údajů o jeho životním, bohužel ale nedokončeném díle poněkud oplatím. Domnívám se totiž, že je třeba Svobodovu vykonanou práci učinit přístupnou širšímu okruhu pracovníků nejen v onomastice domácí a zahraniční, ale i laickým zájemcům o osobní jména.

Protože mi záleží na tom, aby Svobodovo nedokončené životní dílo po všech peripetiích, které mu bylo podstoupit, konečně spatřilo světlo světa, začala jsem se jím letos hlouběji zabývat.

Výsledky předkládám.

5.1 Obsah obou tvrdých desek předaných mi M. Knappovou je tento:

1. „Protokol o převzetí materiálu z pozůstalosti dr. Jana Svobody DrSc.“ datovaný 30. října 1974, jeden list černé kopie s originálními podpisy Marie Svobodové jakožto předávající, Ivana Lutterera a Karla Olivy, kteří materiál převzali. Jeho znění je toto:

Knappová, J. Malenínská, J. Matúšová) a od r. 1994 začaly pracovat na grantovém úkolu „Slovník pomístních jmen v Čechách“ (v druhé polovině r. 1994 po nástupu J. Matúšové na mateřskou dovolenou se stal pracovníkem onomastického oddělení M. Harvalík). Proto Svobodův Slovník zůstal v trezoru.

[16] V r. 2003 byly v Archivu úseku onomastiky ÚJČ AV ČR v Praze zahájeny stavební práce za účelem kompletní přestavby obou místností a vybavení Archivu novými kovovými lístkovnicemi na kolejích. Z toho důvodu byl veškerý archivní materiál z kovových lístkovnic přemísťován do lepenkových krabic a přenášen do náhradních skladovacích prostor. Poté, co jsem musela vyklidit i speciální trezor, v němž byl uložen Svobodův rukopis Slovníku, přemístila jsem dvoje tvrdé desky s rukopisem Svobodova Slovníku – s vědomím pracovníků onomastického oddělení – k sobě do bytu, a to z obavy, aby se s rukopisem při improvizovaném uložení v náhradních prostorách něco nestalo.

„Dnešního dne převzali dr. Ivan Lutterer CSc., vedoucí onomastického oddělení ÚJČ ČSAV, a dr. Karel Oliva CSc., pracovník tohoto oddělení, tyto materiály ke Slovníku staročeských osobních jmen:
1. Lístkový materiál uložený celkem v 39 krabicích (písmena A – Ž).
2. Průklep II. dílu Slovníku staročeských osobních jmen (písmena N – Ž) v jednom exempláři.
3. Originál a dva průklepy části I. dílu (písmena A – Držslav).
4. Posudky práce od prof. Šmilauera, doc. Kopečného, dr. Dokulila v jednom exempláři (kopie).
5. Originál II. dílu Slovníku stč. osobních jmen se zapracovanými připomínkami (zjištěno namátkovou prohlídkou).
Tímto převzetím nejsou nikterak dotčena autorská práva k dílu, nehmotná i hmotná, dědiců autora, dr. Jana Svobody DrSc.
Místopisná komise ČSAV přebírá materiál v souhlase s rozhodnutím předsednictva MK, které doporučilo zařadit dokončení Slovníku dr. Jana Svobody do státního plánu výzkumných úkolů ČSAV.“

2. Originál II. dílu Slovníku staročeských osobních jmen, písmena N – Ž, s. 01 – 27, 28a, 28b, 29 – 34, 35a, 35b, 37 (pův. 36 přepsáno na 37), **38a, 38b, 39 – 40, 41a, 41b** (pův. 42 přepsáno na 41b), **pův. 43 – 48 ostránkované V. Šmilauerem přepsáno mně neznámou rukou na 42 – 48, 49 – 61, 62a, 62b, 63 – 375, 377 – 515, 516a, 516b, 517 – 671** (stránkování tužkou vpravo dole rukou V. Šmilauera, shodné stránkování tužkou vlevo nahoře mně neznámou rukou; V. Šmilauer většinou nepíše číslici pro označení stovek).

3. Originál I. dílu Slovníku staročeských osobních jmen, písmena A – Držslav, s. 1 – 236 (s. 1 – 140 nebyly číslovány, číslování jsem doplnila, od s. 141 stránkování vpravo dole rukou J. Svobody).

4. Originál titulního listu „Jan Svoboda, Slovník staročeských osobních jmen. Díl II, N – Ž“, nestránkováno, rukou J. Svobody červenou tužkou připsáno „Strana 1 – 671“.

5. Originál titulního listu „Jan Svoboda, Staročeská osobní jména a naše příjmení, Jejich vznik, původní význam a vývoj, Historicko-etymologický slovník, Díl II. N – Ž“, s. ^{x}1, stránkováno rukou J. Svobody. Tužkou je na tomto titulním listu přeškrtnut text „Jejich vznik, původní význam a vývoj“ a rovněž tužkou je napsána poznámka redakce nakladatelství: „Pro dr. Svobodu: Prosím, pokud by se rkp. přepisoval, aby byl psán s mezerou mezi řádky 2 (čs. norma pro úpravu rkp.) a nikoli jako tento rkp., kde se používá řádkování 1,5“.

6. Originál Úvod k „Slovníku staročeských osobních jmen“, s. ^{x}2 – ^{x}11, stránkování rukou J. Svobody, několik oprav tužkou rukou V. Šmilauera a dva přípisky tužkou rukou J. Svobody, na s. ^{x}2 vlevo nahoře rukou J. Svobody napsáno modrou propisovací tužkou „při opisování mezera 2!“.

Materiály výše uvedené sub **5.** a **6.** jsou vloženy v dvojlistu papíru nadepsaném rukou J. Svobody „Čtení 3. 4. 1973“. To znamená, že se jimi J. Svoboda zabýval dva dny před svou smrtí.

7. Modrá kopie titulního listu s původním textem zčásti přeškrtaným a upraveným mně neznámou rukou na **„Jan Svoboda, Slovník staročeských osobních jmen, slovník, Díl II. N – Ž“, s. ^{x}1** (stránkování rukou J. Svobody).

8. Modrá kopie Úvod k „Slovníku staročeských osobních jmen“, s. ^{x}2 – ^{x}11, stránkování rukou J. Svobody, jeden přípisek černou propisovací tužkou rukou J. Svobody, několik škrtů modrou propisovací tužkou.

9. Originál „Soupis pramenů a jejich zkratek“, s. 12 – 39 (stránkování vlevo nahoře rukou J. Svobody).

10. Originál stránkovaný vlevo nahoře a vpravo dole **rukou V. Šmilauera, s. 04 – 17 s hesly Ondamyn – -Pykal. Strana 04 má odstřiženou horní část.**

11. Originál „Další dodatky k Slovníku stč. osobních jmen“, s. 18 – 26, 29 – 46 (stránkování vlevo nahoře a vpravo dole rukou V. Šmilauera).

12. Originál „Úvodní poznámky pro recenzi“, 2 listy, nestránkováno, originální podpis J. Svobody.

13. Černá kopie „Další dodatky k Slovníku stč. osobních jmen“, nestránkováno, celkem 31 stran žlutého papíru s opravami a odkazy rukou J. Svobody na stránky originálu II. dílu, totožné s materiálem uvedeným zde výše sub **11.** Ostránkovala jsem tuto kopii podle originálu a zjistila jsem, že proti originálu jsou v kopii navíc poslední dvě strany 47 a 48.

14. Černá kopie Heslář, D – M (Dřásovec – Mže), s. 1 – 43, 43a, 44 – 181 (stránkování strojem, na deskách s chlopněmi nadepsáno rukou M. Knappové "II").

15. 8 listů s různými rukopisnými poznámkami J. Svobody.

16. Jeden list s textem napsaným tužkou rukou J. Svobody „Zdali se při přepisování ponechají odkazy na knihu (135 § 2331) (příp. -ek), vazba na MJ *Nač MJ Načov“.

17. Jeden list s textem napsaným tužkou rukou J. Svobody „Od str. 70 krátit výklady“.

18. 1 list strojopisu s. 37 (s poznámkou J. Svobody „opsáno“ a jeho úpravami textu).

19. Černé kopie dvou nečíslovaných listů, první list začíná heslem Nabak, druhý heslem Šabala.

20. Černá kopie – 1 list – dopisu Ústavu pro jazyk český ČSAV z 30. 5. 1978 adresovaného **Marii Svobodové** s originálními podpisy K. Horálka a V. Šmilauera.

21. Dvě xeroxové kopie dopisu Ústavu pro jazyk český ČSAV z 30. 5. 1978 adresovaného **Marii Svobodové** a podepsaného K. Horálkem a V. Šmilauerem (podpisy K. Horálka a V. Šmilauera jsou rovněž oxeroxovány).

22. Jedna xeroxová kopie dopisu Ústavu pro jazyk český ČSAV z 30. 5. 1978 adresovaného **Marii Svobodové** a podepsaného K. Horálkem a V. Šmilauerem s rukopisným přípiskem I. Lutterera. Tuto kopii mi zaslal I. Lutterer a já ji vložila do trezoru do tvrdých desek s rukopisem Svobodova Slovníku staročeských osobních jmen.

23. Obálka nadepsaná rukou J. Svobody „ČLF, posudky, Naklad“. V ní jsou:

1 list originálu dopisu nakladatelství Academia ze 17. 2. 1969 adresovaného J. Svobodovi a obsahujícího sdělení „...že ediční orgány ČSAV schválily k vydání Vaši práci Staročeská osobní jména předhusitská, Historicko-etymologický slovník, a to v rozsahu 1 500 stran strojopisu...“ s originálním podpisem dr. Váchy.

1 list strojopisného opisu výše uvedeného dopisu nakladatelství Academia ze 17. 2. 1969 s originálním podpisem dr. Váchy a jeho rukopisným údajem „Převzal 16. 6. 1970“. Rukou J. Svobody červenou propisovací tužkou připsáno „Str. 39 + 671“.

1 list dopisu (strojopisná kopie) J. Svobody z 1. 3. 1971 adresovaného ředitelství Ústavu pro jazyk český ČSAV v Praze s žádostí o dobrozdání ÚJČ, doporučení práce a potvrzení o penzionování od 1. 4. 1971, jak o to žádal ČLF.

2 listy strojopisné kopie s vyjádřením ÚJČ ke Svobodovu Historicko-etymologickému slovníku a s potvrzením o jeho penzionování k 1. 4. 1971, originální podpis M. Dokulila a originální razítko ÚJČ.

3 listy nedatované strojopisné kopie s „Nabídkou autora“ nakladatelství Academia.

1 list originálu dopisu Českého literárního fondu z 9. března 1971 adresovaného J. Svobodovi se sdělením o tvůrčí půjčce od 1. 4. 1971 do 31. 12. 1971 na dokončení práce na slovníku.

1 list kopie „dohody o půjčce“ s originálem razítka a podpisu zástupce ČLF, s originálem podpisu J. Svobody.

1 list originálu dopisu Českého literárního fondu z 15. prosince 1972 adresovaného J. Svobodovi a obsahujícího sdělení, že se výbor sekce „...rozhodl změnit poskytnutou tvůrčí půjčku na nenávratnou podporu...“. (Podstatnou část tohoto dopisu viz zde v pozn. 13.)

l list dopisu (strojopis) J. Svobody z 20. 2. 1973 adresovaného doc. Puršovi (adresát a úmrtí J. Svobody připsány rukou I. Lutterera), předsedovi ediční rady ČSAV, se žádostí o setkání ještě před schůzí ediční rady.

1 list strojopisu obsahující a) opis částí Šmilauerovy stati ze Zpravodaje Místopisné komise ČSAV 10, 1969, s. 656, 659, b) opis částí „posudku prof. Šmilauera o Slovníku (6. VII. 1971)“, c) „Poznámky dr. Svobody“.

8 listů s různými rukopisnými záznamy J. Svobody (rukopisný koncept dopisů dr. Váchovi, doc. Puršovi, sekci výboru ČLF – datovaný 26. 12. 1972 aj.).

Z porovnání materiálů uvedených výše sub **5.1**, bod **1.** (Protokol o převzetí materiálu...) s materiály uvedenými sub **5.1**, bod **2. – 23.** vyplývá, že **v předaných mi materiálech chybí**: a) **průklep II. dílu Slovníku (písmena N – Ž)**, b) **originál a**

průklep I. dílu Slovníku (písmena A – Držslav), c) **první tři strany originálu a část čtvrté strany originálu stránkovaného rukou V. Šmilauera** s návaznými heslovými odstavci Ondamyn – -Pykal, d) **posudky práce od V. Šmilauera, F. Kopečného, M. Dokulila v jednom exempláři (kopie),** e) **s. 27, 28 originálu „Dalších dodatků...“** (je v nich pouze černá kopie), f) **strana 376 s heslovými odstavci II. dílu Slovníku. Navíc** je v nich **černá kopie „Heslář, D – M (Dřásovec – Mže)“.**

Je tedy zřejmé, že s originálem a kopií (průklepem) rukopisu Svobodova Slovníku bylo před r. 1993 manipulováno.

5.2 Teprve letos, tj. na jaře r. 2007, se mi podařilo získat k originálu Svobodova Slovníku staročeských osobních jmen i kopii, která byla uložena v tvrdých deskách v jednom z balíků převázaných provázkem, nadepsaných „Pozůstalost J. Svobody“ a předaných I. Luttererem v září r. 1994 pražskému onomastickému oddělení ÚJČ AV ČR[17)].

V těchto tvrdých deskách nadepsaných Svobodovou rukou „Svoboda, Stč OJ, III. exemplář“ a rukou M. Knappové „III.“ byl tento materiál:

1. Černá kopie II. dílu Slovníku staročeských osobních jmen, a) písmena N – P, s. 12 – 246 (stránkování tužkou vpravo nahoře rukou L. Hanzalové; s. 12 – 124, nestránkovaná strana abecedně navazující na s. 124, 125 – 154, 156 – 246; strany 154 a 156 na sebe abecedně navazují, jde o chybu ve stránkování). Vlevo nahoře je stránkování, ale nesoustavné, rukou J. Svobody, číslování začíná s. 1 (odpovídá to s. 12 číslované L. Hanzalovou) a končí s. 229. Černá kopie s. 12 – 246 je vložena v měkkých deskách s chlopněmi nadepsanými mně neznámou rukou v levém rohu nahoře N – O – P, uprostřed „Svoboda, Jm. osob.“; v pravém rohu nahoře je v kroužku rukou J. Svobody napsáno „Lutt“; **b) písmena R – S, s. 247 – 455** (stránkování tužkou vpravo nahoře rukou L. Hanzalové jako s. 247 – 371, 371a, 372 – 455; vlevo nahoře je rukou J. Svobody ostránkována jako s. 230 strana číslovaná vpravo nahoře L. Hanzalovou jako s. 247, na toto Svobodovo ostránkování navazuje vlevo nahoře stránkování L. Hanzalovou od s. 231); s. 247 – 277 je sepnuta modrým lístkem s červeným textem „I. rkp“ a modrým textem „srovnáno s rkp II“, s. 278 – 322 je sepnuta modrým lístkem s červeným textem „Srovnáno s II“, s. 323 – 455 je sepnuta modrým lístkem s červeným textem „Rkp II končí písmenem Ř“. Na rubu prvního modrého lístku jsou červeně psané poznámky týkající se znění rukopisu, např. „Str. 81 a 82 z rkp I neodpovídají rkpisu [sic!] II“. Rukopis na modrých lístcích je mi neznámý.

[17)] Za upozornění, že v některém z balíků předaných I. Luttererem by mohl být Svobodův Slovník, po jehož kopii jsem se v r. 2007 sháněla, děkuji M. Harvalíkovi, který tyto balíky přenášel 1. 9. 1994 z pražské Filozofické fakulty UK na pražské onomastické pracoviště Ústavu pro jazyk český AV ČR.

Černá kopie s. 247 – 455 je vložena v měkkých deskách s chlopněmi nadepsanými rukou J. Svobody „R – S“.

Rukopisem „I“ se tedy podle prvního modrého lístku rozumí černá kopie, co je však rukopis „II“?

2. Modrá kopie II. dílu Slovníku staročeských osobních jmen, písmena Š – Ž, s. 440 – 493, 495 – 515, 516a, 516b, 517 – 671. Tato kopie je stránkována černou propisovací tužkou rukou J. Svobody vlevo nahoře. Chybí s. 494, ale 2x je ostránkováno jako s. 493.

3. Černá kopie I. dílu Slovníku staročeských osobních jmen, písmena A – Držslav, s. 1 – 236 (stránkování vpravo dole rukou J. Svobody s. 3 – 236, s. 1 – 2 ostránkována tužkou vlevo nahoře mně neznámou rukou, připojen modrý lístek červenou tužkou mně neznámou rukou nadepsaný „Srovnáno s rkp II“). Zařazeno v obálce nadepsané J. Svobodou „A – D (průklep)“.

4. Černá kopie titulního listu s textem „**Jan Svoboda, Staročeská osobní jména a naše příjmení, Jejich vznik, původní význam a vývoj, Historicko-etymologický slovník, Díl II. N – Ž**“, **s. 1** (stránkování tužkou vpravo nahoře rukou L. Hanzalové).

5. Černá kopie Úvod k „Slovníku staročeských osobních jmen“ díl I (A – M), s. 2 – 11 (stránkování tužkou vpravo nahoře rukou L. Hanzalové).

6. Černá a modrá kopie „Úvodní poznámky pro recenzi“, 2 strany, a to 2x (dvě strany černé kopie nestránkovány, dvě strany modré kopie stránkovány tužkou vpravo nahoře rukou L. Hanzalové).

Kopie zde uvedené pod bodem **4.** a **5.** a **6.** jsou vloženy v dvojlistu nadepsaném rukou J. Svobody „Panu PhDr Ivanu Luttererovi CSc. (Od dr. J. Svobody)“.

7. Modrá kopie "Doplňky k Staročeským osobním jménům", s. 3 – 19 (stránkování tužkou vpravo nahoře rukou L. Hanzalové, nadpis materiálu začíná na s. 3).

8. Modrá kopie „Další dodatky k Slovníku stč. osobních jmen“, s. 20 – 50 (stránkování tužkou vpravo nahoře rukou L. Hanzalové, s. 44 ostránkována na rubu listu).

9. Černá kopie Heslář D – M (průklep), s. 1 – 43, 43a, 44 – 181 (stránkování strojem).

10. 1 strana modré kopie se seznamem literatury písmeno P (stránkováno rukou J. Svobody jako s. ^{x}32, jeho opravy a přípisky na této straně).

11. 1 poškozená strana černé kopie rukopisu Slovníku staročeských osobních jmen **s písmenem N**, opravy a přípisky rukou J. Svobody.

12. 15 půllistů černých a modrých kopií s potvrzením vykonané práce externistů při přepisu a kontrole Slovníku.

13. 1 list se dvěma nalepenými stvrzenkami o půjčce od Českého literárního fondu.

14. 2 půllisty s poznámkami J. Svobody o počtu přepsaných stran a o přípravě rukopisu.

Materiály zde uvedené pod bodem **10. – 14.** jsou vloženy v obálce nadepsané rukou J. Svobody „ČLF“.

Z toho, že se v tomto materiálu střídají modré a černé kopie a že jsou zde v černé a modré kopii „Úvodní poznámky pro recenzi“, lze usuzovat, že někdo pracoval se dvěma průklepy Slovníku, které nedobře roztřídil.

5.3 Z porovnání materiálů uvedených sub 5.1 a 5.2 vyplývá:

1) Z toho, že se kromě černé kopie zachovala v některých případech i modrá kopie téhož materiálu[18)], z toho, že byli tři recenzenti[19)] Svobodova Slovníku a že tvrdé desky z balíku „Pozůstalost dr. Svobody“ jsou nadepsány „III“, je zřejmé, že **chybí druhá kopie II. dílu Slovníku**, se kterou bylo před r. 1993 manipulováno (pokud jde o rukopis s heslovými odstavci, patrně chybí modrá kopie písmen N – S a černá kopie písmen Š – Ž). O tom, že byly vyhotoveny dvě kopie II. dílu Slovníku, píše i J. Svoboda v „Úvodní poznámce pro recenzi“ – viz níže sub **5.4**, bod 1)[20)].

2) **Chybí jedna kopie I. dílu Slovníku, písmena A – Držslav.**

3) **Chybějící s. 376** s heslovými odstavci **originálu II. dílu Slovníku lze doplnit příslušnou stranou černé kopie**, ovšem s tím, že chybí posouzení V. Šmilauerem a případné doplňky J. Svobody.

4) **Originál II. dílu Slovníku, který začíná v horní části odříznutou stranou 04** stránkovanou rukou V. Šmilauera (viz sub **5.1**, bod **10.**), **je** podle modré kopie (viz sub **5.2**, bod **7.**) **pokračováním „Doplňků k Staročeským osobním jménům“**. **Podle modré kopie se chybějící s. 1 – 3 a horní odříznutá část s. 4 dají doplnit**, ale s tím, že chybí posouzení V. Šmilauerem a případné doplňky J. Svobody.

5) **Chybějící s. 27, 28, 47 a 48 originálu „Dalších dodatků k Slovníku stč. osobních jmen“ je možno nahradit příslušnými stránkami černé kopie** na žlutém papíře (viz zde sub **5.1**, bod **13.**), opět s tím, že chybí posouzení V. Šmilauerem a případné doplňky J. Svobody.

6) **Chybí kopie „Soupis pramenů a jejich zkratek“ II. dílu Slovníku**.

7) **Chybí originál „Heslář, D – M (Dřásovec – Mže)“**.

---

18) Viz zde sub **5.1**, bod **7.**, **8.**, sub **5.2**, bod **4.**, **5.**, **6.**

19) V dopise nakladatelství Academia ze 17. 2. 1969 se J. Svobodovi sděluje: „...Vědeckým redaktorem práce byl navržen prof. Šmilauer, recenzentem doc. Kopečný...“. Kdy tedy byl recenzentem ustanoven i M. Dokulil, jehož posudek předala I. Luttererovi a K. Olivovi v r. 1974 M. Svobodová?

20) M. Svobodová I. Luttererovi a K. Olivovi předala pouze jednu kopii II. dílu Slovníku – viz sub **5.1**, bod **1.** Kde tedy byla v r. 1974 druhá kopie?

8) **Chybí posudky** recenzentů **V. Šmilauera**, **F. Kopečného** a **M. Dokulila**, které byly od M. Svobodové převzaty I. Luttererem a K. Olivou. Nebyly ani v deskách předaných mi M. Knappovou, ani v balíku předaném I. Luttererem. Dotazovala jsem se na ně nakladatelství Academia, Ediční rady AV ČR a Dany Horáčkové, dcery J. Svobody, bohužel bez výsledku.

9) Přepis „Úvodu“, „Pramenů“ a „Doplňků“ byl proveden v r. 1971, což je dosvědčeno potvrzeními o práci vykonané externisty (viz zde sub **5.2**, bod **12.**).

K 20. 6. 2007 je tedy **k dispozici neúplný originál a jedna neúplná kopie II. dílu Slovníku staročeských osobních jmen, písmena N – Ž**. U originálu chybí s. 376 s heslovými odstavci, s. 1 – 3 a horní část s. 4 „Doplňků k Staročeským osobním jménům“, s. 27, 28, 47 a 48 „Dalších dodatků k Slovníku stč. osobních jmen“. U kopie chybí „Soupis pramenů a jejich zkratek“. Dále jsou k dispozici **originál a jedna kopie I. dílu Slovníku staročeských osobních jmen, A – Držslav**, **dvě kopie „Hesláře D – M“**. Z druhé kopie II. dílu Slovníku se dochovaly a) titulní list, b) „Úvod“, c) „Další dodatky k Slovníku stč. osobních jmen“, d) „Úvodní poznámky pro recenzi“.

Mohu jen konstatovat, že ten, kdo zacházel mezi lety 1973 – 1993 či 1994 s rukopisem Svobodova Slovníku, zacházel s ním velice nešetrně.

5.4 Na základě **porovnání textu originálu II. dílu Slovníku s textem dochované černo-modré kopie** konstatuji:

1) V originálu II. dílu Slovníku jsou do strojopisného rukopisu vepsány rukou J. Svobody doplňky a provedeny různé úpravy a opravy. J. Svoboda tyto své zásahy do strojopisu vysvětluje v „Úvodní poznámce pro recenzi“ takto:

„...Při první redakci jsem ještě neměl ustálenou představu o vnitřním uspořádání hesel. Bylo však z bezpečnostních důvodů nutné co nejdříve opsat lístkový materiál se dvěma průklepy a proto – týká se to hlavně písmen N, O a P – je v předloženém rukopise mnoho pozdějších oprav a doplňků.

Bude třeba před sazbou celý rukopis znovu přepsat a přepis zkontrolovat.

Omlouvám se velmi pp. recenzentům za nepořádný rukopis a doufám, že přece jen v této podobě může být předmětem recenze.

Novým přepisem a novou kontrolou II. části by se podstatně zdrželo definitivní zpracování I. části (A – M), což v mém věku by mohlo ohrozit dokončení díla...“

2) Originál II. dílu Svobodova Slovníku četl velmi pečlivě V. Šmilauer, z jeho přípisků a oprav a z tužkou zaškrtnutých dokladů vyplývá, že doklady staročeských osobních jmen kontroloval v tištěných pramenech, a to u většiny dokladů.

3) Některé doklady nezaškrtnuté tužkou V. Šmilauerem v originálu II. dílu Slovníku jsou v tomto originálu zaškrtnuty tmavou propisovací tužkou. Kdo tyto doklady odškrtával?

4) V černé kopii II. dílu Slovníku (N – část O) jsou mně neznámou rukou vyznačeny červenou tužkou úseky, které se mají vynechat. Jde o Svobodovy výklady staročeských osobních jmen. Z toho je zřejmé, že se někdo řídil recenzním

požadavkem V. Šmilauera, o kterém mi řekl na počátku 70. let J. Svoboda, požadavkem o vynechání výkladů v definitivním znění Slovníku.

5) V černé kopii II. dílu Slovníku jsou od s. 1 po s. 306 (tj. u písmen N – Ř) červenou tužkou mně neznámou rukou zaznamenány a) Šmilauerovy opravy a přípisky, které vyznačil v originálu II. dílu Slovníku, b) některé Svobodovy opravy a přípisky, které vyznačil v originálu II. dílu Slovníku. Svobodovy přípisky týkající se výkladu se zcela ignorují – srov. výše bod 4). To, že někdy tyto Šmilauerovy a Svobodovy opravy a přípisky v kopii chybí, přičítám pochybení toho, kdo prováděl porovnání s originálem II. dílu Slovníku.

6) V černé kopii II. dílu Slovníku je u místních jmen mně neznámou rukou červenou tužkou doplňován díl a strana Profousova díla, což pokládám za zbytečné. Stačí Svobodou uvedené „Pf“.

7) V černé kopii II. dílu Slovníku je rovněž mně neznámou rukou modrou propisovací tužkou (nebo inkoustem?) poznamenáno u některých heslových slov „1 lístek“ nebo „2 lístky“. Kontrolou se Svobodovým lístkovým materiálem jsem zjistila: Pokud je v černé kopii údaj o lístcích, jde o odkaz na to, že mezi doklady u příslušného heslového slova chybí jeden nebo dva doklady, které jsou ve Svobodově lístkovém materiálu.

8) Černá kopie II. dílu Slovníku (N – S) je ostránkována 2x – viz výše sub **5.2**, bod **1.**

9) V černé kopii II. dílu Slovníku jsou zeleně odškrtávány doklady z publikací Tomkových. Zeleně a výjimečně červeně jsou v ní v nepatrném počtu případů provedeny rukou L. Hanzalové opravy a přípisky.

L. Hanzalová mi na jaře 2007 potvrdila, že v r. 1977 doma kontrolovala podle historických pramenů doklady uvedené ve Svobodově Slovníku[21)] (k tomu viz níže sub **6.**, bod 2.).

10) V černé kopii (N – S) a v modré kopii (Š – Ž) II. dílu Slovníku jsou časté přípisky rukou Svobodovou, které však nejsou v originálu II. dílu Slovníku. Jde o obsáhlé přípisky, často psané i na rubu listů, dále o údaj „Př.“ = příjmení v současné češtině, příp. celé znění tohoto novočeského příjmení. Proč J. Svoboda některé své opravy a doplňky zaznamenával pouze do kopií (černé a modré) a nikoliv do originálu?

11) V II. dílu Slovníku uvádí J. Svoboda novější výklad osobního jména oproti své knize (viz např. s. 81 „Olomút“).

[21)] L. Hanzalová byla od r. 1972 do r. 1987 pracovnicí onomastického oddělení ÚJČ ČSAV, v r. 1987 ji ředitel J. Petr přeřadil na pracoviště zpracovávající Pravidla českého pravopisu.

12) V originálu i kopii II. dílu Slovníku jsou někdy jinou rukou než Svobodovou, Šmilauerovou, příp. rukou L. Hanzalové dopsány opravy (viz např. s. 39 originálu). Kdo vpisoval tyto opravy?

13) Originál I. dílu Slovníku je s největší pravděpodobností pouze přepisem Svobodova lístkového materiálu – srov. níže sub 14). Je třeba poznamenat, že J. Svoboda ve svém lístkovém materiálu zaznamenává výklady staročeských osobních jmen.

14) S černou kopií I. dílu Slovníku, s. 1 – 236, J. Svoboda pracoval, jsou v ní jeho rukou provedené opravy, úpravy a přípisky. Proč J. Svoboda nepracoval s originálem I. dílu Slovníku?

15) S originálem a kopií II. dílu Svobodova Slovníku pracovali po r. 1973 nejméně dva pracovníci, a to L. Hanzalová a další pracovník či pracovníci, které podle mně neznámých rukopisů nedovedu určit.

6. Jaký osud stihl za uplynulých více než 30 let rukopis Svobodova Slovníku? O tom máme svědectví v dopise Ústavu pro jazyk český ČSAV z 30. 5. 1978, který byl adresován Marii Svobodové a podepsán K. Horálkem, ředitelem Ústavu pro jazyk český ČSAV, a V. Šmilauerem, předsedou Místopisné komise ČSAV[22)].

Považuji za potřebné seznámit širší okruh badatelů se zněním tohoto dopisu, aby bylo zřejmé, co se s dílem Svobodovým, obsahujícím nesmírné množství cenných údajů, po jeho smrti dělo. Oba páni profesoři v dopise píší:

„Vážená paní, považujeme za potřebné seznámit Vás se stavem prací, které vykonalo až dosud onomastické oddělení Ústavu pro jazyk český ČSAV v souvislosti s dokončováním SLOVNÍKU STAROČESKÝCH JMEN Vašeho manžela dr. Jana Svobody, DrSc.

1. Úkol dokončit Slovník a připravit jej k vydání převzalo onomastické oddělení ÚJČ ČSAV a zařadilo ho do státního plánu věd. výzkumu. Pro naše pracoviště z toho vyplývá závazek, že bude tento úkol zajišťovat nejen po stránce personální, ale též materiální a technické.

2. V současné době se reviduje rukopis II. dílu Slovníku, provádí se jeho kolace s lístkovým materiálem a v sporných případech se správnost textu ověřuje pramenným studiem.

3. Po dokončení revize II. dílu bude zpracován materiál I. dílu, který je k dispozici jenom na excerpčních lístcích, a to v podobě nikoli definitivní.

4. V obou dílech bude nakonec třeba doplnit doklady jmen, jež byla nově publikována v historické literatuře za posledních zhruba 10 let.

Odborným vedením těchto prací na dokončování Svobodova Slovníku byl pověřen dr. Ivan Lutterer, věd. tajemník Místopisné komise ČSAV, a to pod dohledem věd. redaktora slovníku prof. V. Šmilauera. Na úkolu dále podle potřeby pracují někteří interní nebo externí pracovníci onomastického oddělení.

[22)] Viz zde sub **5.1**, bod **20.**

Na základě předběžného odhadu se dá předpokládat, že dokončování Slovníku a jeho příprava pro tisk si vyžádá ještě řadu let. Podíl práce, který pak celkově připadne na pracovníky dokončující Slovník, lze přibližně označit jako nejméně třetinový.“

Údaje uvedené v tomto dopise objasňují, proč jsou v černé kopii II. dílu Slovníku modrou propisovací tužkou doplňovány údaje „1 lístek“ nebo „2 lístky“ (jde o kolaci s lístkovým materiálem – dopis sub bod 2.). L. Hanzalová kontrolovala znění dokladů v Tomkových pracích („v sporných případech se správnost textu ověřuje pramenným studiem“ – dopis sub bod 2.) patrně proto, že je nekontroloval V. Šmilauer. Je možné, že V. Šmilauer v recenzi kromě vynechání výkladů rovněž požadoval kontrolu dokladů v pramenech[23)].

I. Lutterer mi na jaře r. 2007 sdělil, že už si po uplynutí tak dlouhé doby nepamatuje, co se se Svobodovým rukopisem dělo. V r. 1999 I. Lutterer dosvědčuje, že po úmrtí J. Svobody, tj. po r. 1973, „došlo k revizi lístkové kartotéky Slovníku péčí prof. Iblové[24)]“.

M. Knappová, která byla od 1. 1. 1976 jmenována vedoucí onomastického oddělení ÚJČ ČSAV místo I. Lutterera, mi v květnu 2007 sdělila, že externistka V. Iblová vypracovávala heslář staročeských osobních jmen podle Svobodova lístkového materiálu a že po r. 1978 se s dílem Svobodovým už nic nedělo, patrně prý pro nedostatek financí. (**P.r.:** Veškeré práce na rukopisu Jana Svobody na základě znalosti stavu věci (a vlastně i Svobodova pověření) zadával jako konzultant prof. I. Lutterer, CSc. Pod jeho vedením patrně vznikl i heslář D – M. K zastavení prací zřejmě došlo v důsledku snížení tzv. neosobních fondů, které byly využívány na hlavní úkol týkající se pomístních jmen. – MK)

Domnívám se, že zastavení prací na Svobodově Slovníku staročeských osobních jmen souvisí s nástupem Jana Petra do funkce ředitele Ústavu pro jazyk český ČSAV v průběhu r. 1978[25)].

[23)] To by připomínalo požadavek J. V. Šimáka, který po A. Profousovi požadoval ověřování dokladů místních jmen v pramenech – viz A. Vavroušková, Vznik díla dr. Ant. Profouse „Místní jména v Čechách“. In: J. Svoboda, V. Šmilauer a další, o. c. v pozn. 3, s. 21.

[24)] Viz I. Lutterer, o. c. v pozn. 10, s. 8.

[25)] Jan Petr zahájil v 80. letech 20. stol. postupnou likvidaci onomastického oddělení, jehož práci chtěl utlumit. V r. 1986 se z jeho nařízení z pěti ročních čísel jediného celorepublikového onomastického časopisu „Zpravodaj Místopisné komise ČSAV“ (přejmenovaného v r. 1995 na Acta onomastica) stala ročenka. V r. 1987 zcela bezdůvodně zastavil práce na Slovníku pomístních jmen v Čechách. Pro onomastické oddělení stanovil jako náplň práce výzkum chrématonym. – Přesné datum – den a měsíc – nástupu J. Petra do funkce ředitele ÚJČ ČSAV se mi nepodařilo zjistit. V květnu 1978 byl ředitelem ÚJČ ČSAV ještě K. Horálek (viz sub **6.** dopis Ústavu pro jazyk český ČSAV).

7. V tvrdých deskách s originálem II. dílu Slovníku (viz sub **5.1**) i v deskách s kopií II. dílu Slovníku (viz sub **5.2**) byl uložen i "Heslář D – M", a to v obou případech černá kopie. Kde je originál „Hesláře D – M“?

Kontrolou písmen A – M lístkového materiálu jsem zjistila, že J. Svoboda u svého lístkového materiálu staročeských osobních jmen u písmen A – H nadepisoval heslová slova nebo je červeně zatrhával, pokud zněla stejně jako staročeské osobní jméno uvedené v dokladu. Pokud osobní jméno rekonstruoval z místního jména, označil heslové slovo u písmen A – H hvězdičkou. V lístkovém materiálu je i Svobodova poznámka, že písmena A – H zkontroloval s dílem Profousovým a Hosákovým – Šrámkovým. Z toho vyplynulo označení heslového slova hvězdičkou, šlo-li o rekonstrukci z místního jména. Heslová slova jsou J. Svobodou vyznačena ještě u části písmena J a malé části písmena K, u písmen L, M už nejsou vyznačena vůbec. Má pochybnost, zda externistka V. Iblová na základě dokladů dokázala správně vyvodit znění heslového slova, výše uvedeným zjištěním odpadla, ale jen pokud jde o heslář písmen D – H.

U hesláře je velmi cenné, že V. Iblová u každého heslového slova uvedla počet lístků, které se k tomuto heslovému slovu vztahují[26)]. Na základě tohoto údaje lze totiž zjistit, zda se snad v průběhu více než třiceti let u písmen D – M neztratil některý doklad.

8. Co se vlastně dělo se Svobodovým lístkovým materiálem staročeských osobních jmen kromě vyhotovení hesláře D – M?

Pokusím se zrekonstruovat jeho další více méně technickou historii po jeho převzetí Ústavem pro jazyk český ČSAV v r. 1974.

V 70. letech 20. stol. byl přemístěn z krabic do kovové lístkovnice. V r. 2003 byl při rekonstrukci Archivu úseku onomastiky ÚJČ AV ČR přesunut do krabic a po rekonstrukci uložen z krabic do nových kovových lístkovnic[27)]. V r. 2006 byl oskenován, převeden do elektronické podoby. To umožnilo zjistit, že lístkový materiál obsahuje více než 56 000 dokladů staročeských osobních jmen[28)].

[26)] V Hesláři D – M je jedna věta psaná rukou V. Iblové. Rukopis se podobá vpiskům „1 lístek“, „2 lístky“ v kopii II. dílu Slovníku.

[27)] Utěšuji se, že se při tomto několikerém přestěhovávání žádný ze Svobodových lístků někam nezatoulal.

[28)] Elektronická podoba lístkového materiálu sestává z 82 adresářů. Za sdělení počtu dokladů v jednotlivých adresářích děkuji P. Štěpánovi. Dokladů v elektronické podobě je 56 954. Namátkovou kontrolou těchto dokladů jsem však zjistila, že při převodu do elektronické podoby byly mechanicky převedeny i doklady uvedené na rubu lístků a přeškrtnuté J. Svobodou. Proto uvádím počet dokladů jako „více než 56 000“. – V. Šmilauer odhadoval počet zpracovaných dokladů ve II. dílu Svobodova Slovníku na 16 000. Viz zde sub **5.1**, bod **23.** (opis částí „posudku...“).

Kontrolou lístkového materiálu po jeho oskenování jsem však zjistila, že došlo ke značnému porušení abecedního uspořádání lístků[29].

9. Závěry:

1) Domnívám se, že je třeba vydat II. díl Svobodova Slovníku staročeských osobních jmen v té podobě, v jaké byl zpracován a dále opravován a doplňován J. Svobodou jak v originálu, tak i v černé (N – S) a modré (Š – Ž) kopii, v jaké byl v originálu opraven a doplněn V. Šmilauerem a v jaké byl v mizivém počtu případů v černé kopii u písmen N – S opraven L. Hanzalovou. U písmen Š – Ž by patrně bylo třeba ještě zkontrolovat doklady z Tomkových publikací, neboť ty nekontroloval ani V. Šmilauer, ani L. Hanzalová.

2) Do originálu II. dílu Slovníku je třeba na příslušná místa zařadit jednak heslové odstavce, jednak jednotlivé doklady uvedené v „Doplňcích k Staročeským osobním jménům“[30] a „Dalších dodatcích k Slovníku stč. osobních jmen“.

3) To, aby se do II. dílu Slovníku doplňovaly doklady staročeských osobních jmen z historických publikací vydaných za posledních 30 let (K. Horálek a V. Šmilauer v r. 1978 považovali za nutné doplnit doklady z historické literatury vydané za posledních 10 let – viz dopis ÚJČ ČSAV sub **6.**, bod 4.), považuji za naprosto nereálné. Jednak by to už nerevidoval J. Svoboda a V. Šmilauer, jednak by se tím vydání II. dílu Slovníku odsunulo do nekonečna.

4) Domnívám se, že není třeba doplňovat II. díl Slovníku o doklady, jejichž počet je v černé kopii strojopisu značen jako „1 lístek“, „2 lístky“, pokud je J. Svoboda v „Doplňcích....“ a „Dalších dodatcích....“ sám neuvedl. Tyto dodatečné doklady by už nekontroloval ani J. Svoboda, ani V. Šmilauer. Je možné, že tyto doklady J. Svoboda ani nedal k přepisu. Kromě toho při skenování Svobodova lístkového materiálu staročeských osobních jmen došlo na mnoha místech k porušení abecedního pořádku a hledat v něm příslušné lístky je teď obtížné; práce s 82 oskenovanými adresáři je značně komplikovaná.

5) Domnívám se, že I. díl Slovníku by měl být zpracován obdobně jako díl II., tj. i s výklady staročeských osobních jmen. Je to však práce na větší počet let, týká se písmen D (část) – M. Nejprve je třeba v lístkovém materiálu písmen L – M vyznačit všechna heslová slova a u písmen J – K doplnit chybějící heslová slova, u písmen Ch – M zkontrolovat heslová slova s místními jmény uvedenými v pracích A. Profouse a L. Hosáka – R. Šrámka.

---

[29] Např. před písmenem A byly doklady zcela jiné, za doklady začínajícími Ro- následují doklady začínající Ru-, poté zase Ro-, některé části jsou zařazeny vzhůru nohama atd.

[30] Původní titul Svobodova Slovníku zněl „Staročeská osobní jména a naše příjmení, Historicko-etymologický slovník, Díl II. N – Ž“. Proto je u „Doplňků...“ velké S.

6) Podle mého mínění jsou Svobodovy výklady staročeských osobních jmen velmi cennou složkou II. dílu Slovníku, i když nejsou uváděny u všech staročeských osobních jmen[31]. Aby je bylo možno uvádět i v I. dílu Slovníku, písmena D (část) – M (příp. ještě doplnit u písmen A – část D), bylo by třeba vypracovat úplný rejstřík ke Svobodově knize „Staročeská osobní jména a naše příjmení“. J. Svoboda totiž nemohl v závěru své knihy uvést v rejstříku všechna staročeská osobní jména v knize zaznamenaná a vyložená, hotový rejstřík musel na poslední chvíli před vytištěním velmi omezit, seškrtat vzhledem k omezenému rozsahu publikace. Stává se proto, že se podle rejstříku nenajde osobní jméno uvedené a vyložené v této knize[32].

7) V II. dílu Slovníku jsou důsledně označována hvězdičkou staročeská osobní jména rekonstruovaná ze jmen místních. Stejným způsobem postupoval J. Svoboda i v knize „Staročeská osobní jména a naše příjmení“; někdy se však stane, že staročeské osobní jméno v textu knihy označené hvězdičkou je v rejstříku bez hvězdičky (např. Netvor, Něž, Nudvoj, Ohavec, Olgost, Onomysl).

8) V některých případech má samohláska staročeského osobního jména uvedeného jako heslové slovo ve II. dílu Slovníku odchylnou kvantitu oproti znění, které je zaznamenáno ve Svobodově knize „Staročeská osobní jména a naše příjmení“ (např. ve Slovníku je Petráš, Píka, Plast, v knize Petraš, Pika, Plást).

9) Některé údaje z „Dalších dodatků...“ jsou už rukou Svobodovou napsány v originálu II. dílu Slovníku (např. dodatky k heslům SOBĚSLAV, SOBĚŘ (?), odkazové heslo Sobislava, celý heslový odstavec SPUL (?), SRBENEC, SRDIE, STAVAŘ, ŽIGOTA).

10) V některých případech se heslové slovo uváděné v originálu II. dílu Slovníku s hvězdičkou (tj. staročeské osobní jméno rekonstruované z místního jména) v definitivní podobě II. dílu Slovníku uvede bez hvězdičky, neboť je v „Dalších dodatcích...“ uveden doklad se staročeským osobním jménem (např. původní heslové slovo *STROPEK bude uvedeno jako STROPEK).

---

[31] U jednotlivých osobních jmen odkazuje J. Svoboda na příslušný paragraf a stranu své knihy.

[32] V Indexu staročeských osobních jmen a našich příjmení, in: J. Svoboda, Staročeská osobní jména a naše příjmení, s. 257 – 313, je jen někdy uváděna strana, většinou je za jménem uveden pouze příslušný paragraf knihy. Podotýkám, že Místopisná komise ČSAV se zasloužila o vydání rejstříků ke knize J. Beneše „O českých příjmeních“, a to jak abecedního, tak retrográdního. Viz Josef Beneš, O českých příjmeních. Rejstříky. Sestavila Věra Doležalová. Revidoval Miroslav Frydrich, Zvláštní příloha Zpravodaje Místopisné komise ČSAV, Praha 1970; Retrográdní rejstřík ke knize Josefa Beneše „O českých příjmeních“. Sestavila Věra Doležalová. Revidovali Karel Oliva a Libuše Hanzalová, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 15, 1974, s. 309 – 507. Bez rejstříku byla Benešova práce obtížně využitelná.

11) R. 1969 ediční orgány ČSAV schválily k vydání Svobodovu práci Staročeská osobní jména předhusitská, Historicko-etymologický slovník; 16. 6. 1970 převzal dr. Vácha z nakladatelství Academia Svobodův rukopis v rozsahu 39 + 671 stran; v r. 1971 bylo ukončeno recenzní řízení; před prosincem 1972 J. Svoboda odevzdal přepsaný rukopis do nakladatelství Academia[33)]. Kde je tento přepsaný rukopis, který už 35 let čeká na vytištění?

12) Strojopis II. dílu Svobodova „Slovníku staročeských osobních jmen, N – Ž“ má tyto části: Titulní list (s. 1), Úvod (s. 2 – 11), Soupis pramenů a jejich zkratek (s. 12 – 39), heslové odstavce písmen N – Ž (s. 1 – 671), celkem 710 stran. Po zapracování 48 stran „Doplňků...“ a „Dalších dodatků...“ bude mít celkem 758 strojopisných stran.

Summary

Towards the Dictionary of Old-Czech Personal Names of Jan Svoboda

In 1972 Jan Svoboda submitted the volume II of his Dictionary of Old-Czech Personal Names (N – Ž) to Academia publishing house. However, this volume was not published. Until his sudden death on 5th March 1973 he completed a part of the volume I (A – Držslav). In 1974 the complete material of J. Svoboda was succeeded to the Institute of Czech Language of the Czechoslovak Academy of Sciences, which was to finish the Dictionary within the bounds of a state task. The elaboration of the Dictionary was, however, abandoned in 1978. At present (on 20th June 2007) the following materials are available: the incomplete original and one incomplete copy of the volume II of the Dictionary (N – Ž), the original and one copy of the volume I of the Dictionary (A – Držslav). It is necessary to: a) publish the volume II of the Dictionary (N – Ž), as it was elaborated by J. Svoboda and revised by V. Šmilauer, b) elaborate the volume I of the Dictionary in a similar way.

[33)] K tomu viz materiály uvedené zde sub **5.1**, bod **23.**